

การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมในเขตชลประทาน
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี
Participatory Water Management in Irrigated Areas
of Phetchaburi Operation and Maintenance Project

ฐาภรณ์ หอมกลิ่น¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี และ 4) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบทฤษฎี แนวคิด และนิยามปฏิบัติการ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน และปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนจากภายนอก มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน และปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี พบว่า ควรให้ความสำคัญกับหน่วยงานส่วนท้องถิ่นและผู้ใช้ น้ำ ในการร่วมกำหนดนโยบาย ด้านการบริหารจัดการน้ำ ตั้งแต่กระบวนการวิเคราะห์ปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ รวมถึงการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานด้วย

คำสำคัญ : การบริหารจัดการน้ำ การมีส่วนร่วม

¹ นักศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษา ด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of the participatory water management in irrigated areas of Phetchaburi operation and maintenance project, 2) to study the relationship of factors associated with regional and local agencies for water management in Phetchaburi operation and maintenance project, 3) to study the factors that affect the participation of public authorities. 4) to find ways to improve the participation of the state sector including central regional and local including central, regional and local authorities in the project. Questionnaires and structured interviews were conducted as the research instruments from theory concepts, framework and operational definitions. The findings were as follow ;

1. The level of involvement in water management in irrigation district of the central, regional and local agencies about decision making is at a moderate level. For participation in operation is at a high level. For participation in benefit receiving is at a high level, where as in evaluation is at a moderate level.

2. The community culture factor and the expectation for external support factor are related to the involvement of the central, regional and local agencies with a significance at the .05 level.

3. The community factor and the expectation for external support factor affect the contribution of the central, regional and local agencies with a statistical significance at the .01 level.

4. According to the interviews with those involved in water management of Phetchaburi operation and Maintenance Project, it found that local organizations and water users should have more role and work collaboratively in policy development, starting from problem analysis, cause analysis, decision making, operating, monitoring and evaluation operations.

Keywords: water management, participatory

ความเป็นมาของปัญหา

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่ง ที่มีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตในโลก และที่สำคัญคือมนุษย์ ต้องอาศัยน้ำ มาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต สำหรับการอุปโภคบริโภค การเกษตร การอุตสาหกรรม และกิจกรรมอื่นๆ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เป็นเรื่องใกล้ตัว เนื่องจากน้ำ สามารถพบได้ทุกหนทุกแห่ง และยังเป็นปัจจัยที่จำเป็นที่สุดอันหนึ่ง ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถึงกระนั้น การจัดหา น้ำที่มีคุณภาพและปริมาณ ตรงกับความต้องการในเวลาที่เหมาะสม กลับทำได้ไม่ถนัดนัก ทั้งนี้

เนื่องจากมีแหล่งน้ำที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการทางธรรมชาติ ซึ่งมีความไม่แน่นอน คาดการณ์ยาก นอกจากนี้ ความต้องการน้ำ ยังแปรเปลี่ยนไปตาม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ แม้ว่าในโลกนี้ จะมีปริมาณน้ำทั้งหมดเป็นจำนวน 2 ใน 3 ของพื้นที่โลก แต่ปริมาณน้ำส่วนมาก จะเป็นน้ำเค็มอยู่ในทะเลมหาสมุทรและทะเลสาบ คิดเป็นจำนวนร้อยละ 97.3 เหลือเป็นน้ำจืดในโลกนี้เพียงร้อยละ 2.67 ซึ่งปริมาณน้ำจืดนี้ ยังเป็นน้ำที่ใช้ประโยชน์ได้น้อยมาก เพราะส่วนใหญ่เป็นน้ำแข็ง อยู่ในแถบขั้วโลก และ

เป็นน้ำที่อยู่ใต้ดิน ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ปริมาณน้ำจืดที่มีอยู่ในโลก มีน้ำบาดาลเป็นจำนวน ร้อยละ 22.93 แบ่งเป็นน้ำที่อยู่ลึกระหว่าง 800-4,000 เมตร อันเป็นระดับที่ไม่สามารถพัฒนาขึ้นมาใช้ได้ถึง ร้อยละ 12.78 น้ำที่อยู่ลึกไม่เกิน 800 เมตร สามารถพัฒนาขึ้นมา ใช้ได้ ร้อยละ 10.15 หรือเท่ากับปริมาณน้ำ 3,740 พันล้าน ลูกบาศก์เมตร (วรนุช อุษณกร, 2555)

สภาพการขาดแคลนน้ำ มีแนวโน้มจะรุนแรง มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งของทุกปี ซึ่งกรม ชลประทานจะต้องเพิ่มประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการน้ำ ของพื้นที่ชลประทาน ที่ปัจจุบันสามารถทำนาได้ ประมาณปีละ 15 ล้านไร่และพื้นที่นาปรังได้ ประมาณ ปีละ 5 ล้านไร่ ให้เพิ่มพื้นที่ทำนาได้มากขึ้น ให้ใกล้เคียงกับ พื้นที่ชลประทานที่มีอยู่ 22.8 ล้านไร่ (กรมชลประทาน, 2555) ปัญหาการขาดแคลนน้ำที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ใน ปัจจุบันมีสาเหตุสำคัญมาจาก 1) ป่าไม้บริเวณต้นน้ำ ล้าทรากถูกทำลาย 2) ในฤดูฝน ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล หรือไม่ตกกระจายอย่างสม่ำเสมอ หรือทั้งช่วงเป็น เวลานาน 3) พื้นผิวโลก ในปัจจุบันมีอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้น ประมาณปีละ 1 องศาเซลเซียส ซึ่งทำให้ฝนตกน้อยกว่าปี ก่อนๆ มาก 4) การขาดแคลนแหล่งกักเก็บน้ำ เช่น อ่างเก็บ น้ำ ตามลุ่มน้ำต่างๆ 5) การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และ อัตราการเพิ่มของประชากร ทำให้ความต้องการใช้น้ำ เพิ่มขึ้นตลอดเวลา 6) แหล่งน้ำธรรมชาติต่างๆ เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง ในปัจจุบันมีสภาพตื้นเขิน และถูกบุกรุก 7) การใช้น้ำ อย่างไม่มีประสิทธิภาพเนื่องจากขาดระบบ และอุปกรณ์การส่งน้ำ ที่ประหยัดทันสมัย และขาดความรู้ ในการใช้น้ำอย่างถูกต้อง 8) การเกิดมลพิษทางน้ำ เนื่องจาก มีการระบายน้ำเสียลงแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยไม่มีการ บำบัดเสียก่อน ทิศทางการบริหารจัดการน้ำชลประทาน ในปัจจุบัน จึงมุ่งไปที่การเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ ประโยชน์จากน้ำชลประทาน ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว

แทนการพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อขยายพื้นที่ชลประทานเป็น หลัก โดยการปรับเปลี่ยน จากการพัฒนาเชิงปริมาณ (Quantitative oriented) ไปเป็นการพัฒนาเชิงคุณภาพ (Qualitative oriented) ด้วย “ยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่าง ยั่งยืน (Sustainable development approach)” เป็นการ เพิ่มประสิทธิภาพ การชลประทานด้วยเทคโนโลยีที่ เหมาะสม (appropriate technology) เพื่อเพิ่มคุณค่า ของ น้ำชลประทาน โดยมีขบวนการที่สำคัญที่สุด คือการ ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ใช้น้ำ มีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการน้ำชลประทานอย่างจริงจัง” ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่ สำคัญในการบริหารจัดการน้ำชลประทานยุคใหม่ เพื่อ รับมือกับสถานการณ์วิกฤติการขาดแคลนน้ำในอนาคต (กรมชลประทาน, 2554)

จังหวัดเพชรบุรี ประสบกับภาวะภัยแล้งอยู่เสมอ ในช่วงเดือนมกราคม-พฤษภาคมของทุกปี เนื่องจาก สภาพภูมิอากาศร้อน ทำให้เกิดความแห้งแล้งขึ้นทั่วไป ประกอบกับปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำ ขนาดกลางและ ขนาดใหญ่ลดน้อยลงแต่ในพื้นที่มีความต้องการน้ำ เป็น อย่างมากในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านการเกษตรอุปโภค บริโภค อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและการรักษาสมดุล ทางนิเวศวิทยา ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำขึ้น ใน ทุกอำเภอของจังหวัด การขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตร นอกจากปัญหาภัยแล้งแล้วในเขต จังหวัดเพชรบุรี ยังมีกการเกิดน้ำท่วมของลุ่มน้ำหลักแม่น้ำ เพชรบุรี ส่วนใหญ่เกิดในพื้นที่ราบลุ่ม ของแม่น้ำเพชรบุรี บริเวณท้ายเขื่อนเพชรลงไป บริเวณอำเภอยาง อำเภอบ้านลาด อำเภอเมือง อำเภอบ้านแหลม อำเภอเขาย้อย และบริเวณพื้นที่ราบ ริมน้ำสายหลักตอนบนของ เขื่อนเพชร ในเขตอำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอแก่งกระจาน และอำเภอชะอำ ส่งผลกระทบโดยตรง ต่อการดำรงชีวิต ของราษฎรเนื่องจาก ทำให้พื้นที่การเกษตร และผลผลิต

การเกษตรลดน้อยลง นอกจากนี้ยังเป็นอุปสรรค ในการส่งเสริมอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี สำนักชลประทานที่ 14 กรมชลประทาน มีหน้าที่รับผิดชอบวางแผน ควบคุมตรวจสอบ และดำเนินการส่งน้ำและบำรุงรักษาในเขตพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอท่ายาง อำเภอบ้านแหลม อำเภอชะอำ อำเภอเขาย้อย อำเภอแก่งกระจาน อำเภอหนองหญ้าปล้องในจังหวัดเพชรบุรี และอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีนโยบายพัฒนาลุ่มแม่น้ำเพชรบุรี เริ่มทำการสำรวจเบื้องต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2461-2465 จนถึงปี พ.ศ. 2479 จึงเริ่มสำรวจรายละเอียดระดับน้ำใต้ดิน สำรวจน้ำท่าเกณฑ์ต่างๆ สำรวจพื้นที่เขตโครงการทุ่งฝั่งตะวันตก ของลุ่มน้ำเพชรบุรี เก็บรายละเอียดดังกล่าวจนถึงปี พ.ศ. 2483 และเริ่มก่อสร้างโครงการทุ่งตะวันออกปี พ.ศ. 2485 เนื่องจากเกิดภาวะสงคราม ทำให้การก่อสร้างหยุดชะงัก เริ่มก่อสร้างต่อ ในส่วนที่ยังไม่แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2493 จนเสร็จในปี พ.ศ. 2497 ส่วนโครงการทุ่งตะวันตก เริ่มก่อสร้างปี พ.ศ. 2493 เสร็จเรียบร้อยในปี พ.ศ. 2508 สามารถส่งน้ำช่วยพื้นที่ฝั่งตะวันออก 140,000 ไร่ และฝั่งตะวันตก 74,000 ไร่ กรมชลประทานวางแผนสำรวจ และวางแผนผังสร้างเขื่อนแก่งกระจาน ในปี พ.ศ. 2501 ซึ่งเป็นแผนระยะที่ 2 ของการพัฒนาลุ่มน้ำเพชรบุรี โดยเริ่มสร้างในปี พ.ศ. 2504 ดำเนินการก่อสร้างเขื่อนแล้วเสร็จ ในปี พ.ศ. 2509 ส่วนระบบส่งน้ำดำเนินการต่อจนถึงปี พ.ศ. 2516 สามารถเพิ่มพื้นที่ชลประทานจากเดิม 214,000 ไร่ เป็น 336,000 ไร่ นอกจากนี้ กรมชลประทานยังมีแผนงาน ที่จะพัฒนาก่อสร้างเขื่อนใหญ่อีก 2 แห่ง ซึ่งเป็นแผนในโครงการฯ ระยะที่ 3 และระยะที่ 4 ของการพัฒนาลุ่มน้ำเพชรบุรี คือที่ลำห้วยแม่ประจันต์และห้วยผาก ซึ่งทั้ง 2 โครงการทั้งนี้ อยู่ในขั้นตอน สำรวจหาข้อมูล

จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ ในโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ผู้วิจัยสรุปปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเพชรบุรี สรุปได้ดังนี้

1. นโยบายและแผนหลัก การจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐแต่ละสมัย ไม่มีความชัดเจน และไม่ครอบคลุมในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกัน ขาดความต่อเนื่อง การจัดทำนโยบายและแผนด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ จำกัดอยู่ในวงแคบ ไม่มีการดำเนินการแบบองค์รวม และพิจารณาในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกัน

2. องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน ขาดเอกภาพ และการบริหารจัดการร่วมกัน แบบบูรณาการ ไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบ กำหนดทิศทาง การบริหารจัดการให้เป็นเอกสาร และมีกรอบแผนที่ชัดเจน

3. ผู้ใช้น้ำในกิจกรรมต่างๆ ยังขาดจิตสำนึก ในการใช้น้ำอย่างประหยัด ขาดวินัยของผู้ใช้น้ำอย่างถูกต้อง รวมทั้งไม่รู้จักอนุรักษ์น้ำที่ถูกวิธีด้วย เป็นสาเหตุสำคัญด้านหนึ่งซึ่งทำให้น้ำไม่พอใช้

4. ผู้ใช้น้ำโดยเฉพาะเกษตรกรขาดความรู้ ทั้งในเรื่องการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การลดมลพิษ การจัดการของเสีย ฯลฯ

5. ขาดการวางแผนและการพัฒนาพื้นที่ อย่างบูรณาการ การพัฒนาที่ผ่านมา ขาดการบูรณาการแบบองค์รวม ทั้งความร่วมมือ และการประสานงาน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนา รวมทั้งกลุ่มจังหวัดในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากในแต่ละพื้นที่ คำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเอง ทำให้การพัฒนาโดยองค์รวม ขาดความเชื่อมโยงและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

6. กระบวนการจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ของหน่วยงานต่างๆ ที่ขาดองค์กรหลัก ในการกำหนดและประสานงาน เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ เช่น

การจัดสรรน้ำ และการจัดหาน้ำ เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง การแก้ปัญหาอุทกภัยและปัญหาน้ำเสีย เป็นต้น

7. ขาดการรวมกลุ่มของผู้ใช้น้ำ เนื่องจากผู้ใช้น้ำหลายพื้นที่ขาดความเข้มแข็ง เกษตรกรบางพื้นที่ ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ต้องเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตร

ด้วยสภาพปัญหาดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา การบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทานแบบมีส่วนร่วม โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี โดยประยุกต์แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของ Cohen และ Uphoff (1980) ซึ่งประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit) และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) โดยแนวทางการบริหารจัดการน้ำ ในเขตชลประทานแบบมีส่วนร่วม ที่มีประสิทธิผล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ กับการบริหารจัดการน้ำ ในเขตชลประทานส่วนอื่นๆ ของประเทศ และเป็นสารสนเทศ ที่เป็นประโยชน์ สำหรับผู้บริหารจัดการน้ำ ในการนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในทางวิชาการและการปฏิบัติงาน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการชลประทานต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษา ระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

2. เพื่อศึกษาปัจจัย ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วน

ท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

4. เพื่อเสนอแนะแนวทาง ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสม (Mixed method) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative approach) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative approach)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ที่มีส่วนร่วมในการใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ประกอบด้วยหน่วยงานส่วนกลาง ได้แก่ กรมชลประทานหน่วยงานส่วนภูมิภาค ได้แก่ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี และส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตจังหวัดเพชรบุรี ผู้ใช้น้ำ เพื่อการอุปโภคบริโภค กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม และกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์ มีจำนวนผู้ใช้น้ำรวม 65,511 ราย

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ที่มีส่วนร่วมในการใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น (Multi-stage sampling) โดยขั้นที่ 1 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) ตามชั้นภูมิกลุ่มผู้ใช้น้ำ แล้วจึงดำเนินการสุ่มตัวอย่างขั้นที่ 2 ใช้

การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยกำหนดสัดส่วน กลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 398 คน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนผู้ใช้น้ำ

ชั้นภูมิ	ผู้ใช้น้ำ	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1	ผู้ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค	43,186	262
2	ผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร	17,236	104
3	ผู้ใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม	3,844	24
4	ผู้ใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์	1,245	8
	รวม	65,511	398

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ หาแนวทางในการพัฒนา การมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ทั้ง ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ได้แก่ ตัวแทนจากหน่วยงานส่วนกลาง ได้แก่ กรมชลประทาน จำนวน 3 คน ตัวแทนจากส่วนภูมิภาค ได้แก่ เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี จำนวน 3 คน ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 3 คน และตัวแทนจากกลุ่มผู้ใช้น้ำที่มีส่วนร่วมในการใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคจำนวน 10 คน ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร จำนวน 10 คน ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม จำนวน 10 คน ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์ จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงผสมระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative approach) และการวิจัยเชิงคุณภาพ

(Qualitative approach) ดังนั้น เครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) เครื่องมือแบบสอบถาม สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ และ 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย และชี้แจงรายละเอียดของการเก็บข้อมูล เพื่อขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการน้ำด้วยตนเอง และทำการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมให้ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ประกอบด้วย

1.1.1 การวิเคราะห์ หาค่าความตรงเชิงเนื้อหา ของแบบสอบถาม การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี เพื่อตรวจสอบค่าความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถาม กับ นิยามเชิงปฏิบัติการโดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence) (วรฤดี แกมเกต, 2549)

1.1.2 การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี โดยการหาค่าความเที่ยงด้วยวิธีของครอนบาค (Cronbach's alpha)

1.2 การจัดกระทำข้อมูล การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี โดยวิเคราะห์ลักษณะของ

กลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ สถิติการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) สถิติการวิเคราะห์ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

1.3 สถิติวิเคราะห์ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

1.3.1 วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ ในเขตชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ได้แก่ สถิติการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) สถิติการวิเคราะห์ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

1.3.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระคือ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน และปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากภายนอก กับตัวแปรตามคือ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีว่ามีความสัมพันธ์ระดับใด ผู้วิจัยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation coefficient) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

1.3.3 วิเคราะห์ตัวแปรอิสระคือปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน และปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากภายนอก ที่ส่งผลกระทบต่อตัวแปรตามคือ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ว่ามีความสัมพันธ์แบบใดหรือทิศทางใด และมีอัตราความสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างและการสนทนากลุ่มโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

(Content analysis) นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนาความ

ผลการวิจัย

ระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

1. ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ระดับการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4. ระดับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน และปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนจากภายนอกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ทุกด้าน โดยการวิเคราะห์สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson correlation coefficient) พบว่า โดยภาพรวม ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r=.781$) ภาพรวมปัจจัยปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากภายนอกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r=.759$)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำ ในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน และปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ทุกด้าน ผู้วิจัยจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) พบว่า โดยภาพรวมปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและ

บำรุงรักษาเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($R=.157$) ภาพรวมปัจจัยปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากภายนอกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($R=.999$)

แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

1. ต้องยึดถือว่าองค์กรท้องถิ่นเป็นตัวหลักในการแก้ไขปัญหาด้วยการพึ่งพาตนเอง องค์กรจากส่วนกลางเป็นเพียงตัวกระตุ้น ตัวเสริม หรือเป็นตัวสนับสนุนเท่านั้น
2. กิจกรรมการพัฒนาจะต้องเริ่มจากพื้นฐานขององค์กรท้องถิ่น กล่าวคือคำนึงถึงชีวิตที่ดำรงอยู่ในชุมชน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน พึ่งตระหนักว่า การยึดเหนี่ยวกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งกำหนดตามกรอบความคิดจากองค์กรภายนอกชุมชน นอกจากจะไม่นำมาสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแล้ว ยังเป็นการทำลายศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของชุมชน สร้างลักษณะการขาดความมั่นใจในตนเอง และเป็นการพึ่งพาหลังจากภายนอกชุมชนตลอดเวลา
3. การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นจะครอบคลุมถึงการกระจายการสื่อสารข้อมูล เพื่อพัฒนาขีดความรู้ และขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชุมชนในท้องถิ่นด้วย

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบของการวิจัย มีประเด็นที่สมควรนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ทั้ง ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ในกระบวนการตัดสินใจที่ เริ่มตั้งแต่การรับทราบปัญหา ระบุปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุ ตลอดจนการตัดสินใจร่วมกัน เกี่ยวกับแผนและโครงการที่จะนำมาใช้ปฏิบัติ กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน มีลักษณะการบริหารงานอย่างไม่เป็นทางการ และไม่ปฏิบัติตามการบริหาร ที่กรมชลประทานได้ระบุไว้ สาเหตุเนื่องจากเกษตรกรผู้ใช้น้ำ ยังขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับทักษะการบริหารงาน กลุ่มผู้ใช้น้ำ ดังปรากฏผลตามกระบวนการบริหารดังต่อไปนี้ การวางแผน พบว่า กลุ่มผู้ใช้น้ำไม่มีการวางแผนร่วมกัน อย่างเป็นทางการ ดังนั้น การวางแผน จึงเกิดขึ้นในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ คือการพบปะพูดคุยกัน ในช่วงเวลาว่างของเกษตรกร เกี่ยวกับกิจกรรม ที่จะทำในฤดูกาลต่อไปการจัดองค์การ พบว่ากลุ่มผู้ใช้น้ำ ไม่ได้ทำหน้าที่ทางการจัดองค์การอย่างชัดเจน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ชลประทานที่เข้ามาจัดตั้งกลุ่ม ได้เป็นผู้กำหนดโครงสร้าง และการบริหารไว้แล้ว การอำนวยความสะดวก พบว่า บทบาทการทำหน้าที่อำนวยความสะดวก หรือสิ่งการของหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำค่อนข้างมีน้อย เนื่องจากหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่ไม่มีลักษณะการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพคือสามารถมีอิทธิพล และจูงใจให้สมาชิกผู้ใช้น้ำปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายของกลุ่มได้

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลกับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ซึ่งจากการวิจัย

พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรก ได้แก่ การมีส่วนร่วมบริจาคเงินหรือวัสดุสิ่งของ ในกิจกรรม เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี การมีส่วนร่วมในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการที่จะเสนอแนวทาง การบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี การมีส่วนร่วมเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านมีส่วนช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ซึ่งสอดคล้อง Cohen and Uphoff (1980) ว่าปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมจะประกอบด้วย 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพ ในครอบครัว ระดับการศึกษา 2) สถานภาพทางสังคม เช่น ชนชั้นทางสังคม วรณะ ศาสนา และแหล่งกำเนิด 3) อาชีพ รายได้ และทรัพย์สิน 4) ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ 5) พื้นที่ดินถือครอง และสถานภาพการทำงาน

3. แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม ของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำ ในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ที่พบว่า ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึง แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม ขององค์กรท้องถิ่น มีพื้นฐานที่สำคัญอยู่ 3 ประการคือ 1) กลไกการพัฒนาเคลื่อนย้ายจากภาครัฐสู่ภาคประชาชนโดยองค์กรท้องถิ่นที่มีบทบาทหลักในการพัฒนา 2) เป้าหมายของการพัฒนาคือการพัฒนาขีดความสามารถเพื่อพึ่งพาและพัฒนาตนเองไม่ใช่พึ่งพาแต่ภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาที่มาจากภายนอก และ 3) กระบวนการพัฒนายึดหลักการจากล่างสู่บนมากกว่า หลักการจากบนสู่ล่าง

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้ง ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริการจัดการน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับมากไปน้อยได้แก่ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทั้ง ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ได้แก่ปัจจัยด้านวัฒนธรรม และปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากภายนอก สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัย มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ได้แก่ปัจจัยด้านวัฒนธรรม และปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากภายนอก สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัย มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน

4. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ต้องยึดองค์การส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก ในการแก้ไขปัญหาด้วยการพึ่งพาตนเอง องค์การส่วนกลางเป็นเพียงตัวกระตุ้น หรือตัวสนับสนุนเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในการรวมกลุ่มกันของชุมชน ในระดับเครือข่ายเพื่อให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการจัดการองค์ความรู้ การดำเนินกิจกรรมอย่างมีพลัง ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่น เพราะจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการจัดการน้ำนั้น ได้มีการจัดการอย่างแยกส่วน จึงทำให้เกิดพลังในการขับเคลื่อน ต่อสู้ เรียกร้อง กับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ ดังนั้น การพัฒนากลุ่มองค์กรต่างๆ ให้เป็นเครือข่ายที่มีพลังจึงเป็นทางออกอีกอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้ชุมชนอยู่รอดได้ด้วยการจัดการ โดยชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งกลุ่มองค์กรที่ได้รับการพัฒนาเหล่านี้ ก็จะเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินนโยบายทางด้านการเมือง และสามารถประสานผลประโยชน์ให้กับท้องถิ่นต่อไป

2. จะต้องมีการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับบุคคลทุกกลุ่ม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน ให้ตระหนักถึงสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับท้องถิ่น โดยมีการสร้างระบบการถ่ายทอดเจตนารมณ์ ที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผ่านมาทางกระบวนการศึกษาในทุกๆ ระดับ เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรม และองค์ความรู้ต่างๆ ของชุมชนท้องถิ่น นั้นด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เด็กและเยาวชน ก้าวไปเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไปได้ในอนาคต

3. ต้องมีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งในส่วนของภาครัฐบาล และภาคองค์กรเอกชน ในทุกๆ ระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เป็นกลไกที่สำคัญในกระบวนการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชน ที่จะสามารถสร้าง และกำหนดกฎ ระเบียบ ในการจัดการชุมชนในทุกๆ ด้าน เช่น การจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า การจัดการ

องค์ความรู้ของชุมชน การกำหนดแผนพัฒนาและกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เป็นต้น เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดการชุมชนท้องถิ่น อย่างเป็นระบบ และที่สำคัญยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน ให้กับชุมชนจากสิ่งต่างๆ ที่เข้ามากระทบได้อย่างเป็นรูปธรรม และมีความชัดเจน ในด้านของกฎหมายชุมชนท้องถิ่น

4. ต้องมีการผลักดัน และวางแผนยุทธศาสตร์ ตลอดจนข้อบัญญัติท้องถิ่น เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อเป็นการจัดการเชิงรุก ต่อสถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในพื้นที่

5. รัฐจะต้องเปิดเผยข้อมูล โครงการพัฒนาต่างๆ ที่ดำเนินงานในพื้นที่ที่ได้ดำเนินงานไปแล้ว และที่ยังไม่ได้ดำเนินงาน เพื่อวางแผนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว และเพื่อการป้องกันปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างกระบวนการ การมีส่วนร่วมให้กับชุมชน ในการร่วมคิดร่วมวางแผน และร่วมตัดสินใจ

6. การดำเนินกิจกรรมทุกอย่าง ที่มีผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคน ในพื้นที่ จะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างรอบด้าน และจะต้องเป็นข้อมูลที่ชุมชนสามารถเข้าถึง รับรู้ และเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ เพื่อให้คนในชุมชน ใช้ประกอบการตัดสินใจในเบื้องต้นได้ หากเป็นไปได้ ก็จะต้องมีการกำหนดกฎหมาย ว่าด้วยการยินยอม และอนุญาตจากคนในพื้นที่ ให้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้นได้

7. รัฐบาลจะต้องพิจารณา ยกเลิกเงื่อนไข และ ยุติการดำเนินกิจกรรม ตามเงื่อนไขที่จะมีผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น การที่รัฐบาลจะดำเนินการใดๆ ก็ตาม ที่เกี่ยวข้องกับสัญญาแบบมีเงื่อนไข รัฐบาลจะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลให้กับสาธารณะชนได้รับทราบทุกๆ ขั้นตอน

8. การกำหนดทิศทางและนโยบายการพัฒนาของภาครัฐ จะต้องทำให้เกิดความสอดคล้อง และเหมาะสมกับในแต่ละพื้นที่ให้มากที่สุด เพราะจากที่ผ่าน

มานั้น รัฐยังมองในลักษณะของภาพรวม ผ่านโครงการนำร่องเพียงไม่กี่แห่ง แล้วเหมารวมว่า เป็นนโยบายที่สามารถใช้ร่วมกันได้ โดยลืมนึกถึงถึงความแตกต่างทางสังคม และวัฒนธรรมย่อยของแต่ละพื้นที่ ซึ่งเป็นการไม่เคารพในวิถีชีวิต กฎ กติกาเดิมของชุมชนนั้นๆ

9. แนวทางในการจัดการทรัพยากรน้ำ ควรเริ่มต้นมาจากแนวคิด และความต้องการของชาวบ้านที่เป็นเจ้าของทุนทางสังคมนั้นๆ ซึ่งจะต้องมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของคนในชุมชน โดยทำให้คนในชุมชนในท้องถิ่นนั้น ได้ตระหนักว่า พวกเขามีบทบาทในการมีส่วนร่วม และเป็นกลไกที่สำคัญ ต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากผลพวงของการพัฒนา รัฐบาลหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุน ในด้านงบประมาณความรู้และบุคลากร คอยกระตุ้น และประคับประคองให้ชุมชนท้องถิ่นได้สามารถดึงเอาศักยภาพที่มีอยู่ภายในชุมชน ทั้งในด้านของภูมิปัญญา องค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ตลอดจนทรัพยากรต่างๆ ที่ประกอบกัน เป็นทุนทางสังคม นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด โดยไม่เข้าไปจัดการและแทรกแซง ในบทบาทและอำนาจการจัดการของชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำ โดยใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เนื่องจากจะได้ข้อมูลเชิงลึก และเน้นการปฏิบัติในกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยดียิ่งขึ้น

2. ควรทำการศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น ประชาชน และหน่วยงานรัฐในการมีส่วนร่วมในโครงการหรือนโยบายของรัฐ

เอกสารอ้างอิง

- กรมชลประทาน. (2554). **คู่มือการใช้แบบมาตรฐานระบบส่งน้ำและระบายน้ำ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมชลประทาน.
- กรมชลประทาน. (2555). **องค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานและการดำเนินการจัดตั้ง**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมชลประทาน.
- วรนุช อุษณกร. (2555). **รอบรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วรรณี แกมเกตุ. (2549). **วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. นครปฐม : บริษัท มิสเตอร์ ก๊อปปี้ (ประเทศไทย) จำกัด.
- Cohen, T.M. and N.T. Uphoff. (1980). **Participation.s Place in Rural Development : Sacking Clarity Through Specificity**. New York : World Developments.
- Yamane. Taro. (1973). **Statistics an Introductory Analysis(2nd.ed.)**. New York : Harper and Row.